

УДК 78.071.1:(161.2)(1-87)

Ольга СЕНИК,
м. Дрогобич

ВАСИЛЬ БАРВІНСЬКИЙ І УКРАЇНСЬКА ДІАСПОРА ЗАКОРДОННЯ

Василь Барвінський (1883–1968) – одна з найтрагічніших постатей у когорті музикантів ХХ століття. В той час, коли Європа та Америка захоплювалися барвистим звучанням його музики, композитору ламали «крила у творчому злеті». На теренах української діаспори Західної Європи, Північної Америки та Канади творіння В. Барвінського звучали, ставали окрасою концертів, видавалися друком, а в рідній йому Україні рукописи композитора палали на подвір'ї консерваторії у Львові, твори заборонялися виконувати, надавалися забуттю. І, власне, завдяки музично-культурному життю української діаспори закордоння на батьківщині Василя Барвінського поступово відновлюється пам'ять про видатного композитора, піаніста, музикознавця, педагога.

Ім'я В. Барвінського у світлі української діаспори можна розглянути в декількох аспектах.

1. Концерти.

Українська громада у Відні організовувала музичні вечори, на яких звучала українська музика. Перший такий концерт відбувся 09.06.1939 року, на якому у виконанні хору «Бандура» під орудою А. Гнатишина прозвучали твори В. Барвінського (поряд з творами Людкевича, Лисенка, Стеценка).

15 жовтня 1944 року на концерті Віденського філармонічного оркестру піаніст Тарас Микиша (емігрант з Радянського Союзу) виконав твори В. Барвінського.

4 – 17 квітня 1948 року в Мюнхені відбувся Тиждень української культури, в якому брали участь представники мистецьких об'єднань музик, образотворчих мистців, театральних діячів. Мета – після трирічної еміграції українців в Німеччину показати широчінь української культури як такої, що стоїть на рівні із загальними культурними досягненнями. У концерті українських митців – солістів взяли участь піаніст Роман Савицький (виконав Прелюд e-moll для фортепіано), тенор Орест Руснак (солоспів «Псалом»).

Мистецька інтелігенція української діаспори в Америці була занепокоєна трагічною долею В. Барвінського, долею його творів, тим, що

його ім'я ні в яких публікаціях та працях не значилося. Під кінець 1954 року силами Літературно-мистецького клубу було влаштовано вечір з творів В. Барвінського. В. Витвицький виголосив доповідь про композитора. Прозвучали твори для фортепіано (виконала Марта Гарнавська), віолончелі (Христя Колесса-Герич), солоспіви (Наталка Носенко).

Василь Тесяк (тенор) – колишній соліст Львівської опери. В 40-х роках ХХ століття емігрував у США. В програму своїх концертів включав твори В. Барвінського, які виконував «дбайливо і стильово».

В. Витвицький, аналізуючи репертуари концертів в діаспорі, критично писав, що «публіка любить, щоб її присипляли піснями на зразок «Дивлюсь я на небо» або «Ой ти, дівчино, зарученая». Але є твори сьогочасних композиторів, які «збуджують зацікавлення, а нерідко й подив». І серед таких імен було названо В. Барвінського поряд з Людкевичем, Ревуцьким, Козицьким, Лятошинським. (Газета «Свобода» за 14 липня 1960 р.)

У травні 1969 року дирекція концертного товариства «Уранія» у Відні влаштувала ряд концертів під назвою «Пісні народів». Один з вечорів був присвячений українській пісні. У виконанні співачки Ірини Маланюк прозвучали оригінальні твори та обробки народних пісень В. Барвінського (поряд з Н. Нижанківським, М. Лисенком, А. Гнатишиним).

На звістку про смерть В. Барвінського у Детройті пройшов концерт з творів автора, на якому прозвучали три фортепіанні цикли – прелюди, мініатюри, «Українська сюїта». В березні 1972 року в цьому ж клубі співачка Ірина Маланюк виконала солоспіви композитора.

У 1983 році в Нью-Йорку на концерті, присвяченому 100-й річниці з дня народження композитора, піаніст Міхаель Грілль виконав фортепіанну сонату, яка пролежала «в німих нотних значках» (В. Витвицький) близько 80-ти років.

Роман Савицький вважав своїм обов'язком пропагування творчості В. Барвінського. Саме він був першим виконавцем багатьох його творів і обов'язково включав їх у свої концерти.

Богдан Бережницький – віолончеліст в еміграції – зберіг твори митця, які були в його руках. Решта – пропали. Він виконував на концертах «Ноктюрн», «Колискову», «Мелодію», Варіації на українські теми, Малу сюїту в 4-х частинах, Думку, Сонату fis-moll. Бережницький розшифрував, переписав і опрацював партію віолончелі в Ліричному концерті для віолончелі і симфонічного оркестру та дописав каденцію. Фотокопію цього твору в дуже поганій якості переслала йому дружина композитора.

2. Видання творів.

1925 р. – видавництво “Юніверсал едішен” в Нью-Йорку видало фортепіанний цикл «Любов» і фортепіанні мініатюри.

1929 р. – в Нью-Йорку вийшла збірка обробок українських народних пісень В. Барвінського, а в видавництві «Українська Накладня» (заснована в Нью-Йорку в 1927 р. М. Гайворонським) вийшли інструментальні твори композитора поряд із творами Б. Кудрика.

1948 р. – видавництво при Спілці Українських Музик в Німеччині видало збірку творів для дітей «Наше сонечко».

А. Рудницький видав у Мюнхені в 1963 році у видавництві «Дніпрова Хвиля» всебічну працю «Українська музика. Критично-історичний погляд». З позицій музиканта-практика (як він сам зауважив) в одному із розділів, аналізуючи проблеми українського музичного процесу, говорить про формальність циклічних творів Барвінського, зокрема у сонатах (чим викликав незгоду у В. Витвицького).

1986 р. – Українське музичне товариство Альберти (Канада) видало збірку колядок і щедрівок для фортепіано В. Барвінського.

1995 р. – монографія Неоніли Цегельської-Дмитрук «Василь Барвінський».

3. Записи платівок.

У 1958 р. в Клівленді (США) вийшла платівка «Українські народні пісні», на якій І. Маланюк наспівала «Ой люлі, люлі» (поряд з творами Лисенка, Нижанківського, Гнатишина).

1978 р. – в Аргентині вийшла платівка «Українські солоспіви і дуети» у виконанні Тамари Лихолай та Галини Андреадіс із фортепіанним супроводом Карлоса Мальоера. Записані твори Барвінського, Лисенка, Людкевича, Лятошинського, М. Колесси.

В 1983 р. в Нью-Йорку до 100-річчя з дня народження композитора був здійснений запис сонати і «Української сюїти». Поява касети з записом фортепіанного тріо а-моп (виконавці – члени камерного оркестру «Нова», керівником якого є піаністка Лариса Крупа. Віолончель – Е. Фрідлендер, скрипка – Л. Сітон.)

Німецький піаніст і органіст Міхаель Грілл награв платівку з прелюдій і мініатюр В. Барвінського.

4. Радіопередачі.

В м. Детройт (США) було організовано українську радіопрограму. Перша радіопередача прозвучала 17 квітня 1973 року. Музичним керівником радіопрограми довгий час був В. Витвицький, який розробив цикл передач, присвячених виключно українській музиці. Поряд із виголошенням тексту йшли ілюстрації творів. Було розроблено щотижне-

ву програму «Силуети українських композиторів», і в одній з них мова йшла про В. Барвінського (біографія і основна увага – на твори). Всі коментарі йшли українською мовою, а для іншомовних слухачів перед програмою надавалося ґрунтовне пояснення англійською мовою. В. Витвицький наголосив, що для багатьох слухачів українська музика стала справжнім відкриттям.

5. Листування: В. Барвінський вів листування з композиторами та музичними діячами, які перебували в еміграції (М. Гайворонський, В. Витвицький, А. Рудницький, Р. Савицький, Роман Придаткевич).

6. Інше.

В. Витвицький у 1925 – 1929 рр. викладав у Ягеллонському університеті на музикологічному відділі. На семінарських заняттях читав своє дослідження про фортепіанну музику В. Барвінського. Для ілюстрації творів композитора було запрошено піаністку, дочку місцевих емігрантів. Це був перший випадок, коли музика митця стала предметом дослідження на музикологічному відділі університету.

У 1932 р. музична секція «Об'єднання Українських Організацій в Америці» проголосила конкурс на кращі музичні твори. В. Барвінського було нагороджено за дві лемківські пісні для сопрано, скрипки і фортепіано (поряд із Б. Кудриком).

Наприкінці 1936 р. у Львів приїхав Бела Барток. В. Барвінський був в числі тих, хто вітав композитора на залізничній станції. А потім знайомив його з проявами української культури у Львові.

У газеті «Свобода» в 1993 р. В. Витвицький зауважив, що продовжується робота над спадщиною композитора і ця праця ускладнена розшуками знищених у 1948 році творів. Розв'язання чекають такі питання як друк творів, потреба звукозаписів, особливо хорової, фортепіанної та віолончельної музики. Американсько-канадська діаспора повинна зобов'язатися проспонсорувати заплановані проекти.

При таборах емігрантів в Німеччині після Другої світової війни існували музичні школи. Серед найбільш поширених творів у навчальних програмах були «Наше сонечко» та «Жук і Жучиха» В. Барвінського (поряд з «Дитячим Альбомом» Чайковського, творами Бетховена, Мендельсона, Шуберта, Моцарта).

Статтю подано до редакції 10.10.2013 р.